

ทัศนคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอหนองเรือ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5

TEACHERS' ATTITUDE TOWARD THE BUDDHIST WAY OF LIFE SCHOOL
MANAGEMENT : A CASE STUDY OF NONG-RUE DISTRICT UNDER THE OFFICE OF
KHON KAEN EDUCATIONAL SERVICE AREA 5

วรเทพ เวียงแก¹

Woratep Waingkae

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ.2555

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครูวิชาการและผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 207 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญแล้ว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ ใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลวิจัย พบว่า ทัศนคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษาต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ ภาพรวม อยู่ในระดับมาก และทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน

คำสำคัญ: 1. ทัศนคติ 2. ครู 3 โรงเรียนวิถีพุทธ

Abstract

The objectives of this research article were: to study the teachers and school administrators' attitude toward the Buddhist way of life management, and to study the recommendations on problems and guidelines for solving problems the Buddhist way of life management in Nong-rua District under the office of Khon Kaen Educational Service Area 5. The samples were 207 teachers teaching Social Studies, Religion, and Culture Learning Substance. The instrument was questionnaire. The data were analyzed and processed by computer for percentage, mean, standard deviation. The results were found that: for the

---

¹ป.ธ.5, สส.ม. อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

overall of teachers and school administrators' attitude toward the Buddhist way of life management was in High level and all 5 aspects were in High level.

Keywords : 1 Attitude 2 Teacher 3 Buddhist way of life school

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

กระแสการปฏิรูปการศึกษาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในขณะนี้ เป็นกระแสที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาให้เด็กเยาวชนและคนไทยในอนาคตเป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นคนเก่ง คิดดี ทำงานได้ดี มีคุณภาพ มีความเป็นไทย สามารถปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์โลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลง คุณภาพของคนไทยเช่นนี้เป็นทรัพยากรสำคัญสำหรับการอยู่รอด และการพัฒนาของประเทศไทยในกระแสสังคมยุคใหม่ ที่ต้องใช้ความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญของการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต

กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับสนองนโยบาย นำไปสู่การดำเนินงานส่งเสริมการจัด “โรงเรียนวิถีพุทธ” ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2546 มีโรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการรุ่นแรกจำนวน 89 โรงเรียน และนับจนถึงปัจจุบัน มีจำนวน 13,054 โรงเรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนส่งเสริมให้มีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนในหลักการและมุ่งมั่นพัฒนาทั้งระบบตามแนวทางการศึกษาวิถีพุทธ หรือพุทธศาสตร์ คือ ดำเนินงานตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าตามมรรคมีองค์ 8 ประการ เป็นไปตามหลักไตรสิกขา มีศีล สมาธิ และปัญญาบูรณาการหลักพระพุทธธรรมอย่างกลมกลืนในวิถีชีวิต (กรมวิชาการ, 2540, หน้า 1)

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ มีพุทธศาสตร์ที่สำคัญ และจะทำให้โรงเรียนบริหารจัดการบรรลุตามวัตถุประสงค์ คือ ความรักสมัครใจ ความพึงพอใจ (ฉันทะ) ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องรับการปฐมนิเทศการเข้าร่วมโครงการด้วยตนเองมีการปรับแนวทางการดำเนินงานโรงเรียน และกำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานซึ่งเป็นแนวทางที่เสริมความชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีการบูรณาการให้เข้ากับระบบบริหารจัดการของโรงเรียน พร้อมทั้งประสานเครือข่ายด้านพระพุทธศาสนาที่สำคัญทุกองค์กร โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้ความสนับสนุนช่วยเหลือ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธในแต่ละภูมิภาค (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548, หน้า 15)

โรงเรียนในเขตพื้นที่อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์และมีความเสี่ยงต่อสิ่งยั่วยุจากสื่อต่าง ๆ มากมาย เยาวชนจึงเริ่มมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่ดี หากไม่เร่งรีบในการให้ความช่วยเหลือดูแลนักเรียนและหากไม่นำวิถีพุทธมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันของนักเรียนแล้ว อาจทำให้เกิดการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ก็อาจเป็นไปได้

ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากร ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาด้านพุทธศาสนาจึงมีความสนใจที่จะวิจัยเรื่องนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาในโรงเรียนและพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนที่จะ

เติบโตเป็นผู้ใหญ่ให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความสงบและสันติ ช่วยกันพัฒนาชาติไทยให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 ครูและผู้บริหารมีทัศนคติต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ อยู่ในระดับใด

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาทัศนคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ

3.2 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ได้ทราบทัศนคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ

4.2 ได้ข้อมูลและสารสนเทศ สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครูวิชาการ ตลอดจนครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนและพัฒนาจัดการเรียนการสอนด้านวิถีพุทธในโรงเรียนของตนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในพื้นที่อำเภอหนองเรือ ได้ทราบสภาพการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธที่ผ่านมาแล้ว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินงาน พัฒนา และปรับปรุงในส่วนที่ยังเป็นปัญหาต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธต่อไป

4.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 5 ได้ทราบสภาพการดำเนินงาน สภาพปัญหา อุปสรรคของโรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และหาทางพัฒนาส่งเสริม การดำเนินงาน ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนที่พึงประสงค์ต่อไป

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ในปัญหาและความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีวิจัย ดังนี้

5.1 กลุ่มตัวอย่าง เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูวิชาการ ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจงจาก 69 โรงเรียน ในอำเภอหนองเรือ โรงเรียนละ 3 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 69 คน และครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 69 คน และครูวิชาการ จำนวน 69 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 207 คน

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 ปลายี่งส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามทัศนคติเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตาม

วิธีการของลิเคิร์ต (Likert) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อสร้างแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) และนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารและครูผู้สอน 30 คน เพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยคอมพิวเตอร์ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6. ผลการวิจัย

6.1 ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 58.10 อายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 41.31 เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครูวิชาการ ร้อยละ 33.3 เท่ากัน มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 85.50 มีประสบการณ์ในการทำงาน 21 ปีขึ้นไป ร้อยละ 48.60 มีรายได้มากกว่า 25,000 บาท/เดือน ร้อยละ 48.04

6.2 ทักษะคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการดำเนินงานตาม โรงเรียนวิถีพุทธ

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลทักษะคติของกลุ่มตัวอย่าง ที่มีต่อดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวมและรายด้าน

การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับทัศนคติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านกายภาพ	3.97	0.62	มาก
2. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต	4.09	0.46	มาก
3. ด้านการเรียนการสอน	3.97	0.55	มาก
4. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์	3.99	0.54	มาก
5. ด้านการบริหารจัดการ	3.84	0.62	มาก
รวม	3.97	0.44	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูและผู้บริหาร มีทัศนคติต่อดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.44 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ อยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน

6.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ

6.3.1 ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา ในการดำเนินงานด้านกายภาพ อันดับ 1 คือ โรงเรียนไม่จัดห้องจริยธรรมเป็นสัดส่วน หนังสือและสื่อการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีน้อย จำนวน 28 คน อันดับ 2 คือ นักเรียนไม่ปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะที่ดี จำนวน 24 คน

ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหา ในการดำเนินงานด้านกายภาพ อันดับ 1 คือ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนควรโดดเด่นและสง่างาม จำนวน 10 คน อันดับ 2 คือ ป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญคุณธรรมควรจัดให้มีทุกห้องเรียน จำนวน 6 คน

6.3.2 ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา ในการดำเนินงานด้านกิจกรรมพื้นฐาน วิถีชีวิต อันดับ 1 คือ นักเรียนบริโภคปัจจัยสี่อย่างฟุ่มเฟือยไม่ประหยัด จำนวน 21 คน อันดับ 2 คือ การร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนาไม่สม่ำเสมอ จำนวน 19 คน

ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหา ในการดำเนินงานด้านกิจกรรม พื้นฐานวิถีชีวิต อันดับ 1 คือ การประกาศยกย่องและให้รางวัลคนทำความดีเพื่อให้เป็นแบบอย่าง จำนวน 14 คน อันดับ 2 คือ ควรจัดนิทรรศการผลงานด้านพระพุทธศาสนาของนักเรียนทุกปี จำนวน 8 คน

6.3.3 ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา ในการดำเนินงานด้านการเรียนการสอน อันดับ 1 คือ การจัดการเรียนรู้พุทธศาสนาขาดการบูรณาการจากประสบการณ์ที่ใกล้ตัวนักเรียน เช่น พระสงฆ์ วัดในหมู่บ้านและชุมชน จำนวน 43 คน อันดับ 2 คือ นักเรียนไม่ใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยยึดหลักพุทธธรรม จำนวน 38 คน

ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหา ในการดำเนินงานด้านการเรียน การสอน คือ แผนการจัดการเรียนรู้ของครูควรเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม จำนวน 36 คน

6.3.4 ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะ ในการดำเนินงานด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ อันดับ 1 คือ ควรฝึกอบรมบุคลากรและนักเรียนให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน จำนวน 16 คน อันดับ 2 คือ ควรจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จำนวน 15 คน กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้

6.3.5 ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา ในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ คือ นโยบายระดับสูงไม่มีความชัดเจนและต่อเนื่อง ขาดการสนับสนุน จำนวน 11 คน กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้

7. สรุปผลการวิจัย

7.1 ทศนคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้ง 5 ด้าน มีทศนคติอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.51 - 4.50

7.2 ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานด้านกายภาพ คือ โรงเรียนไม่จัดห้องจริยธรรมเป็นสัดส่วน หนังสือและสื่อการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีน้อย และได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนควรโดดเด่นและสง่างาม

ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา ในการดำเนินงานด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต คือนักเรียนบริโภคปัจจัยสี่อย่างฟุ่มเฟือยไม่ประหยัด และได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาคือ การประกาศยกย่องและให้รางวัลคนทำความดีเพื่อให้เป็นแบบอย่าง

ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา ในการดำเนินงานด้านการเรียนการสอน คือ การจัดการเรียนรู้พุทธศาสนาขาดการบูรณาการจากประสบการณ์ที่ใกล้ตัวนักเรียน เช่น พระสงฆ์ วัดในหมู่บ้าน และชุมชน และได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาคือ แผนการจัดการเรียนรู้ของครูควรเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม

ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะ ในการดำเนินงานด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ คือ ควรฝึกอบรมบุคลากรและนักเรียนให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาคือในเรื่องนี้

ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา ในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ คือนโยบายระดับสูงไม่มีความชัดเจนและต่อเนื่อง ขาดการสนับสนุน กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาคือในเรื่องนี้

8. อภิปรายผลการวิจัย

8.1 ทศนคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษาต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกายภาพ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนได้มีการดำเนินการด้านการฝึกอบรมนักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจการกราบไหว้พระสงฆ์ ฝึกอบรมนักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในการบำเพ็ญตนเป็นพุทธมามกะเป็นประจำ ทศนคติจึงอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับสมศักดิ์ พรหมเกษ (2549, อัดสำเนา) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า ครูผู้สอนมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา รู้เข้าใจหลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) อยู่ในระดับมาก

จากประเด็นนี้ สรุปเป็นความจริงได้ว่า การนำพาปฏิบัติจริงหรือให้ปฏิบัติจริง สามารถทำให้ผู้ปฏิบัติตามเข้าใจและได้รับประโยชน์จากการปฏิบัตินั้น

8.2 ทศนคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษาต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต พบว่า ครูและผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม มีทศนคติอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนมีกิจกรรมดูแลรับผิดชอบความสะอาดของอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ทศนคติจึงอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับสารี ทาเหล็ก (2549, น.65) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธใน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ได้ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ทั้งกิจกรรมพื้นฐานชีวิตประจำวัน และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า สถานศึกษามีการดำเนินการในเรื่องการจัดหาวิทยากร และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีการกำหนดมาตรการในการสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูผู้สอน และนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก

จากประเด็นนี้ สรุปเป็นความจริงได้ว่า การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ทำให้นักเรียนมีความรักและรับผิดชอบต่อโรงเรียนของตน

8.3 ทักษะคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษาต่อดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูและผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมมีทัศนคติอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า มีการนำนักเรียนศึกษาเพิ่มเติมนอกสถานศึกษา เช่น ไปวัด มีการนิมนต์พระสงฆ์มาให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน ทักษะคติจึงอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ สำเร็จ อุดแดง (2548, อัดสำเนา) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบการดำเนินงานโรงเรียนแกนนำวิถีพุทธและโรงเรียนเครือข่ายวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 2 ด้านแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการดำเนินการจัดอบรม สัมมนา หรืออบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูผู้สอนในเรื่องการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา ซึ่งมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก

จากประเด็นนี้ สรุปเป็นความจริงได้ว่า การสอนด้วยการสอดแทรกหลักธรรมจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยไม่รู้ตัวและไม่เบื่อในการเรียน

8.4 ทักษะคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษาต่อดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า ครูและผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม มีทัศนคติอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนมีการส่งเสริมให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างรักสามัคคีเกื้อกูลกัน และมีกิจกรรมยกย่อง ครู บุคลากร และนักเรียนที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการทำความดี ทักษะคติจึงอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ สำเร็จ อุดแดง (2548, อัดสำเนา) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบการดำเนินงานโรงเรียนแกนนำวิถีพุทธและโรงเรียนเครือข่ายวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 2 พบว่า แนวทางการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร ระหว่างครูนักเรียนและผู้ปกครอง สถานศึกษาได้ดำเนินการอบรมพัฒนาจิตแก่ครูผู้สอน เพื่อพัฒนาครูผู้สอนให้เกิดแนวคิด และแนวปฏิบัติที่ถูกต้องในการสร้างบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร อยู่ในระดับมาก

จากประเด็นนี้ สรุปเป็นความจริงได้ว่า การมีกัลยาณมิตร ยกย่องซึ่งกันและกันทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

8.5 ทักษะคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษาต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธด้านการบริหารจัดการ พบว่า ครูและผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม มีทัศนคติอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง วัด และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทักษะคติจึง อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาพงศ์นรินทร์ ฐิตวิโส, (2546, หน้า 1-3) กล่าวถึง การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา

ว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธต้องจัดระบบบริหารจัดการทั้งองค์การให้ใช้ธรรมาธิปไตย เพราะเป็น หลักธรรมที่ใหญ่กว่า อัตตา (ตัวตน) สมัครสมานสามัคคีด้วยสังคหวัตถุ 4 อันได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา ร่วมกับสาราณียธรรม 6 (ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึก) สืบต่อองค์การมิให้เสื่อมทรามด้วย ปรีหานิยธรรม 7

จากประเด็นนี้ สรุปเป็นความจริงได้ว่า การร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน หรือ บวร จะทำให้ การบริหารประสบความสำเร็จ หรือการบริหารที่ดีต้องให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

8.6 การดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง 5 ด้าน กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา ด้าน การเรียนการสอน มากที่สุด ซึ่งปัญหาอันดับ 1 คือ การจัดการเรียนรู้พุทธศาสนาขาดการบูรณาการจาก ประสบการณ์ที่ใกล้ตัวนักเรียน เช่น พระสงฆ์ วัดในหมู่บ้านและชุมชน จำนวน 43 คน อันดับ 2 คือ นักเรียนไม่ ใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยยึดหลักพุทธธรรม จำนวน 38 คน อาจเป็นเพราะว่า ครูอาจจะมีความรู้ด้านพระพุทธ ศาสนาไม่ดีพอ จึงไม่สามารถประยุกต์หลักธรรมกับการเรียนการสอนได้ดีเท่าที่ควร และขาดพระสงฆ์ในพื้นที่ ในการที่จะให้ความช่วยเหลือ จึงทำให้มีการเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาด้านนี้มากกว่าด้านอื่น ๆ ซึ่ง สอดคล้องกับศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เสนอแนะว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลจะ ต้องนำไปบูรณาการเข้ากับชีวิตจริงเพื่ออบรมคุณธรรม จริยธรรมให้กับเด็ก ที่สำคัญ คือ ต้องนิมนต์พระสงฆ์มา ช่วยสอนในโรงเรียนเหมือนกับโรงเรียนของบางศาสนาโดยไม่สอนเฉพาะเรื่องวิชาการ แต่เน้นเรื่องกิริยา มารยาท และอบรมคุณธรรม จริยธรรมด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 28)

จากประเด็นนี้ สรุปเป็นความจริงได้ว่า การไม่มีประสบการณ์หรือขาดองค์ความรู้ในเรื่องนั้น ๆ จะไม่ สามารถบูรณาการในการทำงานได้ดีเท่าที่ควร ส่วนบุคคลที่มีประสบการณ์หรือมีองค์ความรู้ในเรื่องนั้น ๆ จะ ทำให้สามารถบูรณาการในการทำงานได้ดี

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

9.1.1 ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาด้านการเรียนการสอน คือ การจัดการเรียนรู้พุทธศาสนาขาดการบูรณาการจากประสบการณ์ที่ใกล้ตัวนักเรียน เช่น พระสงฆ์ วัดใน หมู่บ้านและชุมชน จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร ควรกำหนดเป็นนโยบาย ด้วยการสนับสนุนการพัฒนา บุคลากรที่ปฏิบัติงานในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ส่งเสริมให้สถานศึกษาดำเนินการในการสร้างความตระหนัก แก่ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา จัดทำเอกสารการฝึกอบรม ตลอดจนหามาตรการในการกระตุ้นหรือ โน้มน้าวให้ครูผู้สอนเกิดความตระหนัก ในการปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชน เพิ่มพูนความรู้ และทักษะให้กับครูผู้สอน ในทุกสาระการเรียนรู้ ด้วยการจัดอบรมสัมมนา เปิดโอกาสให้ครูได้ศึกษาดูงานเกี่ยว กับการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ

9.1.2 ผลการวิจัย พบว่า ครูและผู้บริหารได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา ด้านการบริหาร จัดการ คือ นโยบายระดับสูงไม่มีความชัดเจนและต่อเนื่อง ขาดการสนับสนุน จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

ควรกำหนดเป็นนโยบายโดยดำเนินการในเรื่องของการจัดทำหรือปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางโรงเรียนวิถิปุทธ ให้เป็นรูปธรรม และมีความชัดเจนเพื่อสามารถบูรณาการ เข้ากับทุกสาระการเรียนรู้ รวมทั้งควรพัฒนาระบบ การนิเทศ กำกับ ติดตามผลการดำเนินงาน

9.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

9.2.1 ผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้พุทธศาสนาขาดการบูรณาการจากประสบการณ์ที่ใกล้ ตัวนักเรียน เช่น พระสงฆ์ วัดในหมู่บ้านและชุมชน จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอนว่า ครูผู้สอนควรแสวงหา องค์ความรู้ในเรื่องพระพุทธศาสนาหรือองค์ความรู้เรื่องอื่น ๆ อยู่เสมอหรือบางประเด็นควรนิมนต์หรือเชิญผู้รู้ ร่วมในการบรรยาย

9.2.2 ผู้บริหารควรต้องประสานงานกับเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะ จังหวัดในเขตปกครองต่าง ๆ เพื่อขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นโรงเรียนวิถิปุทธ เช่น จัด เข้าค่ายคุณธรรมสำหรับครู เยาวชนร่วมกับวัดต่าง ๆ รวมทั้งขอความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้ส่งพระ นักศึกษาไปเป็นวิทยากรอบรม

9.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

9.3.1 ควรมีการศึกษาและทำวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการตามโรงเรียนวิถิปุทธ ในสถาน ศึกษาสังกัดอื่น ๆ เช่น สถานศึกษาเอกชน อาชีวศึกษา เป็นต้น เพื่อทำการเปรียบเทียบ และขยายโครงการให้ แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

9.3.2 ควรทำการศึกษามีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาคุณธรรมของ นักเรียนในโรงเรียนวิถิปุทธ เนื่องจากการพัฒนานักเรียนนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ผู้ปกครองและชุมชนต้องเข้ามา มีบทบาทอย่างจริงจัง เพราะผู้ปกครองเป็นผู้ที่ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด

10. เอกสารอ้างอิง

- พงศ์นรินทร์ ฐิตวิโส, พระมหา. (2546). “การศึกษาแนวพุทธ-โรงเรียนพุทธ” เอกสารประกอบคำสอน. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.
- วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). หนังสือและสื่อเพื่อสร้างสังคมของการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2547). “ความเคลื่อนไหวการปฏิบัติงานโรงเรียนวิถิปุทธ” **ไทยรัฐ**, 54 (16798), 15. _____ . (2548). “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ” **ไทยรัฐ**, 55 (17349), 15.
- สมศักดิ์ พรหมเกษ. (2546). “การศึกษาผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2”. **เอกสารเผยแพร่ผลงานวิชาการ สพท. กาฬสินธุ์ เขต 2**. (อัดสำเนา).
- สาลี ท่าเหล็ก. (2549). “การศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี**.

สำเร็จ อุดแดง. (2549). “การเปรียบเทียบการดำเนินงานโรงเรียนแกนนำวิถีสพุทธ และโรงเรียนเครือข่ายวิถีสพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 2”. ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ สพท.น่าน 2. (อัดสำเนา).

11. คำขอบคุณ

การทำวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ธเนศ ต่วนชะเอม ผู้ให้ความรู้ จุดประกาย และชี้แนะในการทำวิจัยกับผู้วิจัยตลอดมา พร้อมกันนี้ขอขอบคุณสถาบันวิจัยที่ให้ทุนวิจัย/ขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ช่วยให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงด้วยดี ขอขอบคุณครอบครัวและคุณพ่อคุณแม่ทั้ง 2 ท่าน